

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет фінансів

Кафедра фінансів

галузь знань 07 Управління та адміністрування
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
спеціалізація Фінанси і кредит

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Форма навчання: денна

МАГІСТЕРСЬКА ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: « Управління податковим боргом та напрямки його вдосконалення в Україні»
у складі комплексної теми: «Бюджетоформуючі податки: проблеми справляння та
адміністрування»

студентки Виноградової Ганни Валеріївни _____
(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент

_____ Сибірянська Ю.В.
(підпис)

**Магістерська дипломна робота допущена до захисту в
Екзаменаційній комісії з атестації здобувачів вищої освіти**

Завідувач кафедри д.е.н., професор

_____ В. Федосов
(підпис)

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ТА СТРУКТУРИ ПОДАТКОВОГО БОРГУ.....	7
1.1. Сутність, причини виникнення та загальна характеристика податкового боргу.....	7
1.2. Нормативно-правове та інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки управління податковим боргом в Україні.....	17
1.3. Критична оцінка наукових публікацій щодо управління податковим боргом.....	27
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ В УКРАЇНІ.....	34
2.1. Методика оцінки ефективності механізму управління податковим боргом та обґрунтування особливостей її використання.....	34
2.2. Оцінка ефективності діючого в Україні механізму управління податковим боргом.....	45
2.3. Особливості управління податковим боргом в Управлінні погашення боргу ГУ ДФС м. Києва.....	54
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ В УКРАЇНІ.....	65
3.1. Досвід зарубіжних країн в сфері управління податковим боргом та можливості його застосування в Україні.....	65
3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління податковим боргом в Україні.....	72
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	89
ДОДАТКИ.....	96

ВСТУП

Сьогодні в Україні податки є чи найважливішою економічною категорією, без наявності та функціонування яких сьогочасна держава не може існувати. Наявність податків є досить важливою ознакою розвитку держави, її економічною базою, основою гарантованих фінансових можливостей для виконання функцій та завдань держави, а саме: забезпечення функціонування державного управління, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, оборони тощо.

Розбудова податкової системи України, що приймає активну участь в процесі адаптації до світового простору, здійснюється у складний період формування економічних відносин та супроводжується низкою кризових явищ майже у всіх сферах суспільного життя. Через це проблема повного та своєчасного надходження грошових коштів до бюджетів, зменшення існуючого податкового боргу є актуальною для забезпечення стабільності податкової системи.

В Україні наявна постійна заборгованість зі сплати податків і зборів та прослідковується тенденція її зростання, навіть незважаючи на те, що було розроблено і здійснено велику кількість заходів економіко-правового, соціального, організаційного характеру, а також прийнято низку законодавчих актів, що встановлюють повноваження контролюючих органів у сфері управління податковою заборгованістю.

Наявність податкового боргу є загальнодержавною проблемою, так як недонадходження коштів до бюджету в запланованих обсягах з причини виникнення податкового боргу впливає на формування, функціонування і стабільність фінансової та податкової системи держави та на фінансування державних програм соціально-економічного розвитку.

Постійна податкова заборгованість, що має тенденцію до зростання, відсутність чітких дій щодо її усунення та скорочення формують *актуальність дослідження* даного питання.

Вітчизняні науковці постійно здійснюють дослідження з питань управління та вирішення проблеми усунення та скорочення обсягів податкового боргу. Значна

увага цій проблематиці приділена в працях таких вчених як Волкова О.В., Десятнюк О. М., Мельник В. М., Михальчук М.Н., Сибірянська Ю.В., Тимченко О.М., Угрин В.В., Юр'єва О.І. та інші.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні та комплексній оцінці основних проблем управління податковим боргом в Україні та формуванні теоретико-методичних рекомендацій з питань удосконалення існуючих технологій управління ним.

Для досягнення поставленої мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

- визначити значення та загальну характеристику податкового боргу як правової категорії та інституції законодавства України;
- проаналізувати законодавчу базу, нормативно-правові акти, якими керуються органи фіскальної служби в процесі управління податковою заборгованістю;
- дослідити організацію роботи та механізм стягнення податкового боргу;
- проаналізувати стан податкового боргу в Україні;
- проаналізувати показники, які можуть використовуватись для оцінки ефективності управління та справляння податкового боргу;
- оцінити дієвість способів і методів погашення податкового боргу, які застосовуються в Україні органами ДФС;
- проаналізувати міжнародний досвід з погашення податкового боргу й розглянути можливість його застосування в Україні.

Об'єктом дослідження виступає податковий борг.

Предметом дослідження є механізм управління податковим боргом в Україні.

Для комплексного та ефективного дослідження механізму виникнення та функціонування податкового боргу використовують методологічну базу, що являю собою сукупність прийомів і **методів дослідження**:

- діалектичний метод (слугує для визначення окремих категорій та понять з питань управління податковим боргом);

- системно-структурний метод (допоможе з'ясувати характер і сутність діяльності органів Державної фіскальної служби при здійсненні ними контролю за справлянням податкового боргу);
- порівняльно-правовий метод (дозволить проаналізувати зарубіжний досвід різних країн, виявити переваги та недоліки правового регулювання та практики застосування тих чи інших заходів при стягненні податкового боргу органами ДФС України);
- метод статистичного аналізу (допоможе відстежити в динаміці показники податкового боргу та діяльність фіскальних органів щодо його управління);
- синтез (дозволить здійснити обґрунтування наукових висновків, узагальнити дані, що отримані у результаті аналізу дієвості способів і методів погашення податкового боргу, які застосовуються в Україні).

Нормативну основу роботи становить чинне законодавство України з питань оподаткування, адміністрування податків та зборів, вирішення податкових спорів в адміністративному та судовому порядку, міжнародні нормативно-правові акти та міжнародні угоди.

Основні положення та висновки дипломної роботи були викладені на основі матеріалів, отриманих під час проходження переддипломної практики в Державній фіскальній службі України, а саме в Управлінні погашення боргу ГУ ДФС у м. Києві.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

У *першому розділі* підтверджено актуальність даної роботи, розкрито сутність та загальну характеристику податкового боргу; виділено причини, особливості та механізм виникнення богу; також велику увагу присвячено дослідженню нормативно-правової бази, організаційному та інформаційно-аналітичному забезпеченню управління податковим боргом; з метою висвітлення проблематики управління податковим боргом проведено критичний огляд наукових публікацій на задану тематику.

У *другому розділі* визначено методика ефективності управління податковим боргом в Україні та обґрунтовано особливості її використання; проведено аналіз кількісних та якісних показників роботи ДФС на рівні Управління погашення боргу ГУ ДФС м. Києва за останні 5 років з метою визначення ефективності управління податковим боргом в Україні.

У *третьому розділі* досліджено зарубіжний досвід з метою визначення позитивних аспектів організації управління податковим боргом, які можна перейняти та застосувати в Україні; систематизовано основні проблеми в управлінні податковим боргом та обґрунтовано їх причини, на основі чого надані рекомендації щодо підвищення ефективності управління податковим боргом в Україні.

Таким чином, у дипломній роботі наведено теоретичне узагальнення і представлено вирішення актуального і важливого питання: управління податковим боргом в Україні з метою попередження його виникнення та скорочення наявних обсягів боргу, щоб досягти забезпечення макрофінансової стабілізації, економічного зростання в країні та підвищення добробуту суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755–VI із змінами та доповненням [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Конституція України від 28 червня 1996 року 254к/96-вр // Відомості Верховної Ради України. - 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 01.07.1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
4. Закон України № 2181–III «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» від 21.12.2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2181-14>
5. Декрет Кабінету Міністрів України № 8–93 «Про стягнення не внесених у строк податків і неподаткових платежів» від 21.01.1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/8-93>
6. Наказ Державної податкової адміністрації України від 17.12.2010 року №953 «Про затвердження Інструкції про порядок нарахування та погашення пені за платежами, що контролюються органами державної податкової служби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1350-10>
7. Наказ Міністерства фінансів України від 16.06.2017 року № 586 «Про затвердження Порядку застосування податкової застави органами державної податкової служби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0859-17>
8. Наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2017 року № 632 «Про затвердження Порядку застосування адміністративного арешту майна

- платника податків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0948-17>
9. Наказ Міністерства фінансів України від 10.10.2013 року № 569 «Про затвердження Порядку використання додаткових джерел погашення податкового боргу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1852-13>
10. Наказ Міністерства фінансів України від 10.10.2013 року № 573 «Про затвердження Положення про проведення перевірок стану збереження майна платника податків, яке перебуває у податковій заставі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1843-13>
11. Наказ Міністерства фінансів України від 10.10.2013 року № 529 «Про затвердження Порядку призначення та звільнення, а також функції та повноваження податкового керуючого» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0786-17>
12. Наказ Міністерства фінансів України від 30.06.2017 року № 611 «Про затвердження Положення про умови і порядок проведення конкурсів з визначення уповноважених бірж з продажу майна, що перебуває у податковій заставі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0908-17>
13. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 30.06.2017 року № 610 «Про затвердження Порядку направлення органами державної податкової служби податкових вимог платникам податків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-17>
14. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 10.10.2013 року № 574 «Про затвердження Порядку розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1853-13>
15. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 10.10.2013 року № 577 «Про затвердження Порядку списання безнадійного податкового боргу платників

- податків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1844-13>
16. Указ Президента України №167/98 «Про заходи щодо підвищення відповідальності за розрахунки з бюджетами та державними цільовими фондами» від 04.03.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/167/98>
17. Бортняк В. А. Механізм стягнення податкового боргу (адміністративно-правовий аспект): авто-реф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.07 / Бортняк Валерій Анатолійович, НУДПСУ. – Ірпінь, 2008. – С. 18
18. Бортняк В. А. Поняття та склад адміністративно-правового механізму погашення податкового боргу / В. А. Бортняк // Університетські наукові записки. – 2009. – №1 (29). – С. 206–212
19. Волкова О.В. Податковий борг в Україні: сучасні тенденції та подальші перспективи / А.О. Волкова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2014. – № 2. – С. 14-18
20. Волощук Р.Є. Зарубіжний досвід управління податковим боргом та його адаптація в Україні / Р.Є. Волощук // Економіка і суспільство. – 2017. – № 9. – С. 961-967
21. Гринів І. Шляхи вдосконалення податкового контролю: погашення податкового боргу / І. Гринів // Економіст. – 2013. – № 9. – С. 37-39
22. Десятнюк О.М. Теоретико-методологічні засади управління податковим боргом / О.М. Десятнюк // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка. – 2013. – № 21. – С.148-152
23. Десятнюк О. М. Управління податковим боргом : навчальний посібник / О. М. Десятнюк, Т. Я. Маршалок. – Тернопіль : Вектор. 2013. – С. 340
24. Долгий О. О. Оцінка податкового боргу: загальнодержавний та регіональний аспекти / О. О. Долгий // зб. матер. наук.-практ. конф. [Бюджетно-податкова політика: теорія, практика, проблеми]. – Ірпінь: Вид-во НАДПСУ, 2004. – С. 128-131

- 25.Ємельянова О.О. Податковий борг: сутність та способи впливу на платника для його погашення / О.О. Ємельянова // Право та інноваційне суспільство. – 2016. – № 1. – С. 40-44
- 26.Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – С. 714
- 27.Звіт Рахункової палати від 28.02.2017 № 6-4 «Про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами державної влади по забезпеченню погашення податкового боргу та попередження його зростання»
- 28.Мельник В. М. Податковий борг: проблеми визначення та підходи до аналізу й адміністрування / В. М. Мельник, А. М. Яковлева // Наукові праці НДФІ. - 2010. - Вип. 4. - С. 3-10
- 29.Михальчук Н.М. Податковий борг як загроза фінансовій безпеці держави: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави» / Н.М. Михальчук. – Тернопіль, 2015.
- 30.Мороз, Я. Погашення податкового боргу / Ярослава Мороз // Вісник. Право знати все про податки і збори. - 2017. - №1-2. - С. 76-90.
- 31.Новосьолова, О. С. Теоретичні аспекти побудови системи управління державним боргом [Текст] / Олена Сергіївна Новосьолова // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 14. – №1. – С. 301-307
- 32.Онишко О. В. Формування та структура правового інституту регулювання податкового боргу / О. В. Онишко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 1. – С. 263–268.

- 33.Проноза П.В. Динаміка податкового боргу і напрями вдосконалення податкового адміністрування в Україні / Економічна наука / Економіка та держава № 5 – 2018 – С. 4-9
- 34.Суторміна, В. М. Держава-податки-бізнес [Текст] : Із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки:Монографія / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, В. Л. Андрущенко. – К. : Либідь, 1992
- 35.Сибірянська Ю.В. Переваги та недоліки податкової застави як методу управління податковим боргом / Ю.В. Сибірянська // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. Праць. – 2006. – С. 124-132
- 36.Сибірянська Ю.В. Податкова система України: наслідки попередніх реформ/ Ю.В. Сибірянська. – К.: КНЕУ, 2016. – С. 73-77
- 37.Сибірянська Ю.В. Прогнозування рівня податкової заборгованості в Україні / Ю.В. Сибірянська // Наукові праці НДФІ. – 2010. – № 1. – С. 151-162
- 38.Сибірянська Ю.В. Фінансова відповідальність за ухилення від сплати податків в Україні та шляхи її вдосконалення / Ю.В. Сибірянська // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів: зб. матер. наук.-практ. конференції. – 2012. – С. 364-367
- 39.Тимченко О.М. Менеджмент податкового боргу великих платників податків/ О.М. Тимченко // Фінансова політика України в умовах євро інтеграційних процесів: зб. тез Всеукр.наук.-практ. конф.. – 2016. – С. 91-95
- 40.Тимченко О.М. Держава як суб'єкт податкового боргу / О.М. Тимченко // Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2009. – № 9-10. – С. 23-28
- 41.Тимченко О.М. Дієвість методів управління податковим боргом у контексті новацій податкового кодексу / О.М. Тимченко. // «Фінанси України». – 2011. – № 3. – С. 54-62
- 42.Тимченко О.М. Податковий борг: сутність та явище / О.М. Тимченко // Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2009. – № 3-4. – С. 3-9

- 43.Тимченко О. М. Податковий борг в Україні: мінімізація ризиків та ефективність менеджменту: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук: 08.00.08 / Тимченко Олена Миколаївна, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». — К., 2010. — С. 32
- 44.Тимченко О.М. Податковий борг в Україні. Причини, наслідки, менеджмент : монографія / О. М. Тимченко. – К.: КНЕУ, 2009 – С. 228
- 45.Тимченко О. М. Статуси податкового боргу: казуси класифікації / О. М. Тимченко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2008. – Вип. IV. –Т.2. – С.123 – 129
- 46.Тимченко О.М. Теоретична та прагматична розбалансованість управління податковим боргом в Україні / О. М. Тимченко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – № 9. – С. 8-15
- 47.Тимченко О.М., Сибірянська Ю.В. Податковий борг і макропоказники соціально-економічного розвитку України / О.М. Тимченко, Ю.В. Сибірянська – К.: КНЕУ, 2011. – С. 192-201
- 48.Угрин В.В. Дисбаланси податкового боргу в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «гроші, фінанси і кредит» / В.В. Угрин. – Тернопіль, 2015. – С. 249
- 49.Угрин В. В. Дієвість способів та методів погашення податкового боргу в Україні / В. В. Угрин // Економіст. – 2015. – №4. – С. 19-22
- 50.Угрин В. В. Економічна природа та причини виникнення податкового боргу / В. В. Угрин // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2013. - Вип. 24. - С. 118-122.
- 51.Угрин В.В. Новітні підходи до адміністрування податкового боргу в Україні на основі досвіду провідних європейських країн / В.В. Угрин //Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації: зб. тез доп. дванад. міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених. – Тернопіль, 2015. – С. 212–213

52. Угрин В. В. Ключові напрями скорочення обсягів податкового боргу в Україні/ В.В. Угрин // Тернопільський національний економічний університет / Збірник 2016 року. – С. 168-169.
53. Фінансово-економічний словник / [уклад. А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк]. - К. : Знання, 2007. – С. 93
54. Цвірюк Д. В. Окремі аспекти стягнення податкового боргу територіальними органами Державної фіскальної служби України / Часопис Академії адвокатури України - том 9 - №1(30) – 2016. – С. 29-37
55. Юр'єва О.І. Сучасні проблеми державного управління податковим боргом / О.І. Юр'єва // Теорія та практика державного управління. – 2013. – № 3. – С. 1-10
56. Юр'єва О.І. Аналіз та узагальнення європейського досвіду механізму державного управління податковим боргом / О.І. Юр'єва // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – № 2. – С. 278-286
57. Юр'єва О.І. Механізм державного управління податковим боргом: сутність поняття та складові / О. І. Юр'єва. // Державне будівництво. - 2014. - № 1. – С. 1-15
58. Юр'єва О.І. Податковий борг: аналіз поняття та вплив на суспільно-економічні відносини / О. І. Юр'єва. // Аспекти публічного управління. - 2016. - № 3. – С. 67-73
59. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
60. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/news/bjudzhet>
61. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>
62. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>